

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Vår ref. #264485

Deres ref.

Oslo, 25. april 2014

Redd Barnas høringsuttalelse om reservasjonsordning for fastleger

Vi viser til høringsbrev om reservasjonsordning for fastleger datert 21.1.2014 og takker for muligheten til å komme med våre innspill.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for oppfyllelse av barns rettigheter slik de er nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen). Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnerettighetene i Norge med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner.

Generell kommentar

Redd Barna avgrenser seg i denne høringsuttalelsen til unge jenters interesser i spørsmålet om fastleges reservasjonsmulighet. Redd Barna mener at det er jentene under 16 år som kan bli hardest rammet av en reservasjonsmulighet for fastleger mot henvisning til abort. Etter abortloven § 4 første ledd har foreldre/foresatte i utgangspunktet informasjons- og uttalerett for de under 16 år. Dette kan by på utfordringer ved bruk av annen lege enn familiens fastlege og kan gjøre jenter i en allerede sårbar posisjon enda mer sårbare.

Redd Barna mener og legger til grunn at jenter som har blitt gravide er i en særlig sårbar situasjon og skal ivaretas på en skånsom måte av alle leger, uavhengig av legenes personlige overbevisning om abort. Barnets beste og barnets mening skal også i disse sakene være det styrende, overordnede og grunnleggende utgangspunktet, jf. barnekonvensjonen artikkel 3, 12 og 24. Redd Barna mener at alle leger bør være innstilt på en åpen samtale med jenter som har blitt gravide. De skal lytte til jenta og ivareta den individuelle jentas beste uten fordommer og fastslåtte meninger. Barnets beste skal ikke være avhengig av legenes egen samvittighet, men av barnets egne ønsker og behov (barnekonvensjonen artikkel 12, jf. 3), barnets egen rett til tanke-, samvittighets-, og religionsfrihet (art. 14 jf. 3 og 12) og særlig ut fra den sårbare situasjonen hun befinner seg i.

Barnekonvensjonen artikkel 24 sier at barn har rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard og til behandlingstilbud. Den sier også at staten skal bestrebe seg på å sikre at ingen barn fratas sin rett til adgang til slike helsetjenester. FNs komité for barns rettigheter (barnekomiteen) har i sin generelle kommentar nr. 15 *'The right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health'* (2013) uttalt at barn skal ha adgang til helsetjenester og staten må identifisere og fjerne eventuelle hindringer (para 29). Videre skal staten sikre barn konfidensiell og universell tilgang til helsetjenester og sørge for at de ikke blir fratatt helseinformasjon om seksualitet og reproduksjon. Barn skal heller ikke bli fratatt helsetjenester på grunn av tjenesteutøvers samvittighetsgrunner (para 69). Videre må ungdom i følge barnekomiteen i samsvar med deres økende modenhet og kapasitet kunne snakke med og få råd og veiledning av helsepersonell om situasjonen de befinner seg i uten at foresatte blir informert om det eller skal gi samtykke (para 31).

Departementet åpner for at kommuner kan inngå avtale om reservasjon med fastleger som av samvittighetsgrunner ikke ønsker å henvise jenter og kvinner til abort. Departementet vil videre gi en utvidet rett til å skifte fastlege for pasienter som står på liste hos en fastlege som har reservert seg mot henvisning til abort. Departementet mener at det er viktig at samvittighetsfriheten og utøvelsen av den ikke påfører pasientene en uforholdsmessig belastning eller ulempe og mener at foreslått ordning er utformet slik at pasientene er ivaretatt på en måte slik at ulempene er begrenset og tiltaket må vurderes som forholdsmessig.

Ut fra departementets forslag mener Redd Barna at belastningene og ulempene for jenter under 16 år fremdeles er store. Vi mener derfor at *om* det åpnes for en reservasjonsmulighet må følgende innspill inn i forskriften for å sikre at unge jenter blir ivaretatt på en skånsom og respektfull måte og for å minke belastningene og ulempene for denne aldersgruppen i størst mulig grad. Og, på den måten ivareta barnets beste som det overordnende prinsipp.

Redd Barnas kommentarer til departementets forslag om endringer i fastlegeforskriften

Rett til å skifte fastlege ved reservasjon for jenter mellom 14 og 16 år

Redd Barna mener at departementets forslag særlig vil kunne sette jenter under 16 år i en meget vanskelig situasjon. Etter abortloven § 4 første ledd har foreldrene/foresatte i saker om abort i utgangspunkt informasjons- og uttalerett. Her kan det oppstå problemer ved bruk av annen lege enn familiens fastlege.

Den/de som har foreldreansvaret velger per i dag fastlege for barn under 16 år. Barn plasseres på samme liste som foreldre dersom fastlege ikke velges. Ved fylte 16 år kan barnet selv velge fastlege og når barnet er mellom 12-16 år kan barnet selv framsette krav om bestemt fastlege etter samtykke av dem/den som har foreldreansvaret. Det gjelder tilsvarende aldersgrenser for barnets rett til selv å skifte fastlege.

Departementet foreslår at jenter mellom 14 og 16 år selv skal kunne bestemme om de ønsker å ha en fastlege som har reservert seg mot å henvise til abort eller om de vil skifte til en lege som vil henvise, uavhengig om foreldrene er enig.

Redd Barna mener at denne bestemmelsen ikke bare skal gjelde for jenter mellom 14 og 16 år, men for jenter mellom 12 og 16 år. Barn under 14 år kan også bli gravide. I 2012 var aborttallet 11,4 per 1000 jenter mellom 15 og 19 år (Folkehelseinstituttets abortregister 2012). Det finnes ikke aborttall over aldersgruppen 12-14 år, men i perioden 2002-2012 ble det registrert 27 barn født av jenter under 15 år (SSB). Redd Barna mener at jenter mellom 12 og 14 år skal ha de samme rettighetene som de over 14 år i de tilfellene de ønsker å skifte fastlege grunnet legenes reservasjon. Videre mener vi at dette kommer overens med aldersgrensene i bestemmelsen om at barn mellom 12-16 år kan framsette krav om bestemt fastlege og om å skifte fastlege, og med barnets økende selvbestemmelsesrett med alder og modenhet i både barneloven og barnekonvensjonen.

Redd Barna mener at:

- Retten til å skifte fastlege skal gjelde for alle jenter mellom 12 og 16 år.

Foreldrenes informasjons- og uttalelsesrett i saker om abort

Foreldre skal som hovedregel informeres og få muligheten til å uttale seg hvis en jente under 16 år ber om abort. Dersom grunner som bør respekteres taler mot det, har foreldrene likevel ikke rett til å bli informert og uttale seg, særlig når jenta ikke ønsker det, jf. abortloven § 4. Denne vurderingen er avhengig av en konkret vurdering av blant annet jentas alder og modenhet og de grunner som hun oppgir for sitt ønske om å ikke informere foreldrene.

Redd Barna mener at når en jente blir henvist til en annen lege grunnet en fastleges reservasjon mot abort, er det den legen det henvises til som skal være legen som vurderer om det er til barnets beste å informere jentas foreldre. Det skal foretas en grundig vurdering der jentas individuelle beste og jentas egen mening skal stå sentralt. Vi mener at denne avgjørelsen skal tas av den legen som vil henvise barnet til abort, og ikke av legen som reserverer seg fra å henvise til abort. I slike tilfeller mener vi at jentas fastlege ikke har et godt grunnlag for å bestemme om foreldre skal informeres, med mindre jenta ønsker dette selv.

Redd Barna mener at:

- Det er legen, som ikke har reservert seg, som jenta blir henvist til som skal foreta vurderingen av om foreldre skal informeres om jentas graviditet og eventuelle ønske om en henvisning til abort, med mindre jenta ønsker noe annet.

Skjermet informasjon om bytte av fastlege

Dersom en jente ønsker å holde informasjon om byttet av fastlegen skjult, vil departementet arbeide for at HELFO gjennomfører slike bytter på en måte som i størst mulig grad skjermer denne informasjonen fra foreldrenes innsyn. Redd Barna mener at det ligger en stor utfordring akkurat på denne delen av forslaget. Vi mener at det ikke holder med et løfte om 'i størst mulig grad' når det gjelder så sensitiv informasjon som i slike tilfeller. Redd Barna mener at særlig jenter som ønsker å bytte fastlege grunnet aborthenvisning må kunne forsikres at denne informasjonen skjermes fra foreldrenes innsyn, dersom ikke jenta ønsker noe annet. For å ivareta jenters (retts)sikkerhet og personvern skal det etter vårt syn noe mer til enn at 'departementet arbeider for at slike

bytter skal utføres på en måte som i størst mulig grad skjermer denne informasjonen fra foreldrenes innsyn'.

Redd Barna mener at:

- Jenter som bytter fastlegen grunnet aborthenvisning skal sikres at denne informasjonen skjermes fra foreldrenes innsyn dersom jenta ikke ønsker noe annet.

Informasjon om at fastlegen reserverer seg

Fastlegen skal i følge departementet informere alle som står på sin liste om reservasjonsavtalen. Redd Barna mener at denne informasjonen ikke bare skal rettes til voksne, men også direkte mot jenter i aldersgruppen 12-18 år som står på fastlegens liste. Informasjonen skal gis på en måte som er forståelig for denne aldersgruppe. I følge departementet kan jenter også kontakte skolehelsetjenesten som kan gi informasjon om at de kan henvende seg direkte til sykehuset dersom de ikke ønsker å snakke med sin fastlege. Redd Barna mener at i tillegg til informasjonen om at fastlegen reserverer seg, skal det også komme fram informasjon om at jenter kan kontakte skolehelsetjenesten og/eller at de kan henvende seg direkte til sykehuset. Vi mener at konkret informasjon må vedlegges, gjerne med adresser og telefonnumre slik at jentene slipper å måtte innhente denne informasjonen selv.

Redd Barna mener at:

- Fastlegens informasjon om reservasjon ikke bare skal rettes mot voksne, men også direkte til alle jenter i aldersgruppe 12-18 år som står på denne listen. Informasjonen skal være forståelig for denne aldersgruppen.
- Ved informasjonen om at fastlegen reserverer seg, skal det også komme fram informasjon om at jenter kan kontakte skolehelsetjeneste og/eller kan henvende seg til sykehuset direkte.

Med vennlig hilsen,
Redd Barna

Janne Olise Raanes
Leder Norgesprogrammet

Sanne Hofman
Rettighetsrådgiver